

*T. Həsənzadə. Bağışlanan əlyazmalar
// Əlyazmalar yanmır, 2020, № 1 (10), s.59-64.*

UOT: 94 (479.24)

Tahirə Həsənzadə
tarix üzrə elmlər doktoru, dosent
AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
Bakı ş. İstiqlaliyyət küç., 26
e-mail: info@manuscript.az

BAĞIŞLANAN ƏLYAZMALAR

Xülasə

Şərq ölkələrində, o cümlədən, Azərbaycanda qədim əlyazmaların, müqəddəs “Qurani Kərim”in bağışlanması ənənədir. Bu ənənə XX əsrdə də davam etmişdir. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda bağışlanan əlyazmalar da aşkar edilmişdir. Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”si, Füzuli və Nəvainin bir yerdə üzü köçürülmüş “Divan”ları və digər əlyazmalar müxtəlif şəxslər tərəfindən bağışlanmışdır.

Açar sözlər: əlyazmalar, Nizami, Füzuli və Nəvai, Aslani-Qüdsi-Rəzəvi və Nadir şah Əfşar

Giriş

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu qədim əlyazmalarla zəngin xəzinəyə malikdir. Bu əlyazmalardan bəzisi XIX-XX əsrlərdə yaşamış Azərbaycanın maarif xadimlərinin fondları, digəri ayrı-ayrı şəxslərin kolleksiyaları vasitəsilə toplanmışdır. Azərbaycanın şəhər və bölgələrindən toplanmış əlyazmalar da bu xəzinəni zənginləşdirmişdir. Bu əlyazmalar arasında ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən bağışlanan nüsxələr haqqında məlumat maraq doğurur. Məqalədə öz əksini tapmış, ilk dəfə bağışlanmış əlyazma haqqında məlumat hər kəs üçün maraqlıdır. Ünvan dövlət xadimi, tanınmış şəxsiyyət, yaxud təmənnəsiz, ünvanını bildirməyən insanlar olduqda bu da təqdirəlayiq haldır.

Şərq ölkələrində hələ orta əsrlərdən müqəddəs Qurani-Kərim nüsxələrinin, qədim əlyazmaların bağışlanması ənənə halını almışdı. Azərbaycanda da bu ənənə davam etmiş, bir çox ailələr ailə quran qız övladlarına cəhizlə bərabər, Qurani-Kərim də bağışlamışlar. Tarixi mənbələrdə də tanınmış, məşhur şəxsiyyətlərin, dövlət başçıların, hökmdarların müqəddəs kitabları vəqf, hədiyyə etdikləri barədə məlumat vardır.

Qacarlar hakimiyyəti dövrünün ictimai-siyasi xadimi, tarixçi-coğrafiyaşünas alim, maraqlı Məhəmməd Həsən xan Etimadüssəltənə Müqəddəs Məşhəd şəhərinin tarixinə həsr etdiyi üçcildlik “Mətlə-üş-Şəms” (Gündoğan) əsərində bu şəhərdəki ziyarətəgah olan Astani-Qüdsi-Rəzəvi məscidi və məscidin nəzdindəki kitabxanaya bağışlanan qədim əlyazmalar və arxeoqrafik sənədlər barədə məlumat vermiş, əlyazma və sənədlərin siyahısını tərtib etmiş, kimlər tərəfindən bağışlandığını göstərmişdir. Siyahı kitabın 2-ci cildinin sonunda dərc edilmişdir (4).

Diqqəti cəlb edən cəhət budur ki, Astani-Qudsi Rəzəvi kitabxanasında I Şah Təhmasibin (1514-1576), I Şah Abbasın (1571-1629), Şah Sultan Hüseynin (1694-1722) və Nadir şah Əfşarın (1688-1747) bağışladığı nəfis əlyazmalar, Qurani-Kərim nüsxələri və arxeoqrafik sənədlər mövcuddur. Bağışlanan əlyazmalar arasında Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsənin türk dilinə tərcümə etdirdiyi Quran XV əsrə aiddir və bu barədə Qurani-Kərimi görmüş Xalq yazıçısı, professor Əzizə Cəfərzadə Azərbaycan mətbuatında məlumat vermişdir.

Nadir şah Əfşarın kolleksiyasında olan 400 əlyazma; o cümlədən “Tarixi-ibn Xəllikan”, Mahmud Şəbüstərinin “Gülşəni-raz”, “Təzkirətüş-şüəra” və digər qiymətli əsərlər müəyyən edilmişdir.

Etimadüssəltənə yazır ki, Məşhəd məscidi yanındakı kitabxana, VII imam Museyi-Kazimin (745-799) oğlu, VIII imam Əli Rzanın (766-835) qəbri ətrafında salınmış dini ansambllara daxildir. Bu kitabxana Əmir Teymurun oğlu Şahrux hakimiyyətinə qədər (1409-1447) çox güman ki, mövcud deyildi. Şahrux zamanı Teymurun nəvəsi, məşhur xəttat, Məşhədin hakimi Baysunqur Mirzə tərəfindən üzü köçürülmüş Qurani-Kərim xəzinəyə bağışlanmış ilk əlyazma idi. Bu xəzinədə həmçinin Nizami Gəncəvi, Xaqani Şirvani, Qətran Təbrizi, Müsahib Gəncəvi, Şəms Təbrizi və digər Azərbaycan klassiklərinin əsərləri vardır (3).

AMEA-nın prezidenti, hörmətli akademik Ramiz Mehdiyev “Nadir şah Əfşar: Diplomatik yazışmalar” kitabına yazdığı geniş ön sözdə Məşhəddəki İmam Rza məqbərəsindən də bəhs etmişdir. Azərbaycan imperatoru Nadir şah Əfşar haqqında yanlış fikirləri dəlillərlə təkzib edən, onun əsl qiymətini verən akademik yazır: “Ölkənin hərbi tərəqqisi ilə yanaşı Nadir şah xalqın ideoloji-mənəvi inkişafını da xüsusi diqqətdə saxlayırdı... məzhəblər arasındakı münasibətlərin sabitləşdirilməsi, islam ümmətinin bütövlüyünün təmin edilməsi Nadiri düşündürən həssas məqamlar idi (1, 33)”. Akademik daha sonra yazır: “Məşhəddəki məşhur İmam Rza məqbərəsinin də yenidən təmiri və onun müəyyən hissələrinin qiymətli metallarla işlənməsi, məqbərənin qübbəsinə 14 ədəd qızıl qəndilin asılması da Nadir şahın adı ilə bağlıdır” (1, 36).

Müstəqil Azərbaycanın qədim əlyazmaları mühafizə olunan AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun xəzinələri də vaxtilə bağışlanmış nadir əlyazmalar və qədim çap kitabları ilə zəngindir.

Bu qiymətli əlyazmalar xəzinəsinin yaranması tarixi isə XX əsrin 20-ci illərinə təsadüf edir. 21-24 sentyabr 1924-cü ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Ümumazərbaycan Ölkəşünaslıq qurultayı bir sıra məsələlərlə yanaşı, Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti (1923) nəzdində qədim əlyazmalar və əski çap kitabları olan elmi kitabxana təşkil etmək barədə Qətnamə qəbul etdi və bununla xurafatın əli ilə məhv edilməkdə olan mənəvi sərvətimizi xilas etmiş oldu, onun mühafizəsinə nail oldu.

1929-cu ilin 22 oktyabrında Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin (bu qurumu müasir AMEA-nın əsası adlandırmaq da olar) Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutuna çevrilməsi hadisəsinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaq keçirildi. O zaman Azərbaycan MİK-nin sədri Qəzənfər Musabəyov AK (b) P MK-nin müdiri Həbib Cəbiyevin (1899-1938) İnstituta bağışladığı əlyazmalar barədə məlumat verərək demişdir: “Bu gün siz özünüz şahid oldunuz ki, qonaqlar Həbib Cəbiyev vasitəsilə İnstituta ən qiymətli bir hədiyyə, bəlkə də mən deyərdim, xəzinə bağışladılar – bu, Sədinin əlyazmasıdır. Səhv etmərsən, təqribən 500 il bundan qabaq yazılmışdır; Eyni zamanda M.F.Axundovun əlyazmasının əslini və başqalarını təqdim etmişdir. Belə qiymətli şeylər Azərbaycanda az deyildir, yəqin ki, onlar başqa yerlərdə də çoxdur” (2). Bu sözlər həqiqət idi. Azərbaycan əlyazmaları şəhər və kəndlərimizdə, Azərbaycandan çox-çox uzaqlarda: Sankt-Peterburqda, Daşkənddə, Türkiyədə, Pakistanda, Tehranda və s. yerlərdə aşkar edilmişdir.

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutuna bağışlanmış əlyazmalardan bəhs etməzdən əvvəl, əməkdaşların xatirində əbədi qalmış bir tarixi hadisəni qeyd etmək yerinə düşərdi. Ulu öndər Heydər Əliyev 2003-cü ilin oktyabr ayının 24-də İnstituta gəlmiş, ana kitabımız olan “Kitabı-Dədə Qorqud”un Almaniyada ona bağışlanmış Drezden nüsxəsinin əlyaz-

masının nəfis cildlənmiş surətini Əlyazmalar İnstitutuna bağışlamışdır. Bu mərasim İnstitutun möhtəşəm nümayiş zalında keçirilmişdir.

Əlyazmalar İnstitutunda qiymətli hədiyyə kimi qorunan dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin M-361 şifrəli "Xəmsə"sinin əlyazması şairin anadan olmasının 800 illiyi münasibətilə, Özbək xalqının böyük oğlunun avtoqrafı ilə 1947-ci ildə Azərbaycan xalqına hədiyyə edilmiş nüsxəsidir. Əlyazmanın boş ağ vərəqində özbək dilində ərəb əlifbası ilə bu sözlər yazılmışdır:

"Qardaş Azərbaycan xalqına! Şeyx Əbu Məhəmməd İlyas bin Yusif bin Müəyyəd Şeyx Nizami Gəncəvinin bu "Xəmsəyi-mübarəki" qərib iki yüz ildən buyan ailəmiz sənduqda əmanət idi.

Dördüncü babam Mirzə Əzəmət Həcc səfərində Təbrizdən xərid qılmış ikən (1192 hicri, 1778 m.) özbək xəlqi Azərbaycan xəlqinə və onun böyük şairi Şeyx Nizamiyə bulunan çəkisiz hörmətini bu kitab vasitəsilə yenə bir kərə nümayiş qıladı.

Stalinə millətlər bəradərliyi hər iki xəlq ortasındakı tarixi qardaşlığını yenə həm müstəhkəmləmişdir.

Şeyx Nizami Gəncəvinin toğuluşuna 800 il təvəllisi münasibətilə.... bulunan uluğ xəlq bayramı günü bu kitabını öz həqiqi sahibinə hörmət bilən təqdim qıldım.

Qafur Mirzə Qulam oğlu Mirzə Arif oğlu Mirzə Yaqub oğlu Mirzə Əzəmət oğlu, akademik-şair Qəfur Qulam, 1947 il, 22-ci sentyabr. Taşkənt".

Qeyd etmək lazımdır ki, bu tarixdən hələ 13 il əvvəl İran alimi Vəhid Dəstgirdi də Nizami "Xəmsə"sinin bir daşbasma nüsxəsini "Yadqar be sərzəminə Nizami (Nizami yurduna yadigar)" avtoqrafı ilə 1934-cü ildə Bakıda keçirilmiş Firdovsinin 1000 illik yubileyi günlərində Əlyazmalar xəzinəsinə bağışlamışdır.

Xəzinəyə Azərbaycanın, eləcə də bütün türk dünyasının Füzulisinin və Özbək xalqının klassik şairi və ictimai xadimi Əmir Əlişir Nəvainin birgə divanlarının bir cildə 1645-1646-cı illərdə üzü köçürülmüş möhtəşəm əlyazma nüsxəsi 1952-ci ildə Azərbaycan Partiyasının Mərkəzi Komitəsi tərəfindən bağışlanmışdır (M-274). Birgə "Divan" barədə Əlyazmalar Fondunun əməkdaşı, f.e.d. mərhum Cənnət xanım Nağıyeva və direktoru, f.e.n. Məmmədəğa Sultanovun məqalələri çap olunmuşdur (5). Qeyd olunmuşdur ki, bu nüsxə Mərv şəhərində köçürülmüş, İran, Hindistan və Orta Asiyani dolaşmış, ayrı-ayrı katiblər tərəfindən ona əlavələr edilmiş, nəhayət, Azərbaycana, Əlyazmalar xəzinəsinə bağışlanmışdır. "Divan" Şərqi dünyasının iki nəhəng şairinin yaradıcılığını öyrənmək üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edir (5).

Məlumdur ki, Əlyazmalar İnstitutunda mühafizə olunan və YUNESKO-nun "Dünyanın yaddaşı" siyahısında qeydə alınmış 4-cü əlyazma Məhəmməd Füzuli "Divan"ının şairin vəfatından 16 il sonra üzü köçürülmüş nüsxəsidir. 1572-ci il tarixli bu əlyazma (M-236) Salman Mümtaz tərəfindən bağışlanmışdır. Adı Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində daim yaşayan Salman Mümtaz (Əsgərov, 1884-1941) ədəbi irsimizin toplanıb, nəşr edilməsində və tədqiqində misilsiz xidmətləri olmuş ədəbiyyatşünas, mətnşünas alimdir (7).

Əlyazmalar xəzinəsinə bağışlanmış digər yazılı abidəmiz Heyran xanımın "Divan"ıdır. Əlyazma, avtoqrafdır və Hacı Məhəmməd Naxçıvani tərəfindən Azərbaycan KP MK katibi M.C.Bağirova bağışlanmışdır. (M-217)

Əlyazmanın üzərində Naxçıvaninin şəxsi möhürü, (Təbriz 1324/1945) vardır. Əlyazmanın boş ağ vərəqində bu sözlər yazılmışdır:

"Bu kitab ki, Heyran xanım Dünbulinin külliyyat və münhəsir be fərd "Divan"ı və qəti ehtimala görə Heyran xanımın öz əlyazısıdır. Dövləti-Cümhuriyi-Azərbaycani-Şürevinin iyirmi beş illik cəşni münasibətilə sevgili və məhbubi-rəisi-möhtərəmi-ağayi Mir Cəfər Mir Bağirov cənablarının hüzuruna ərzi-təbrikdən ötrəi şərəfyab olduğumda hüzurlarına təqdim edib və bu naçiz hədiyyənin qəbulu ilə özümü müftəxir və bəxtiyar ədd edirəm."

Ordibehişt, 1324 ş., Təbriz, Məhəmməd Naxçıvani." Buradan məlum olur ki, bağışlanan əlyazma şəxsən təqdim olunmuşdur. Məlumat üçün qeyd etmək lazımdır ki, ədəbiyyatı, xüsus-

sən, Azərbaycan ədəbiyyatını dərinədən bilən Hacı Məhəmməd Naxçıvaninin Təbrizdə evində, zəngin əlyazma, qədim çap kitablarından ibarət kitabxanası olmuşdur (8).

Əlyazmalar xəzinəsinin zənginləşməsində müstəsna əməyi olmuş, şair təbiətli Novruz Ağayevin şəxsi möhürü həm əlyazmaların, həm də əski çap kitablarının vərəqlərindədir. Onun kitaba böyük məhəbbət, həssaslıq və sevgi ilə, qısqançlıqla yanaşdığını kitab üzərində yazdığı bu beytlərdə görmək olar:

*“Bu söz ki, mən deyirəm öz sözümdə münfəiləm.
Kitab istəməyin, istəsəz verən deyiləm”.*

və yaxud,

*“Söylərəm, hər kim olursa, etməyəm şərmi-hicab,
Tövbə etdim, tövbə etdim, bir kəsə verməm kitab”.*

Novruz Ağayevin bağışladığı əlyazmalardan nümunə; Lənkəranda üzü köçürülmüş Ən-vəri Əbivərdinin “Divan”ı (D-147) və Nəvai-Divanı (M-199) qiymətli yadigarlardır.

Xəzinəyə daxil olan və qorunan bir sıra əlyazmaların sahibi tərəfindən təmənnəsiz olaraq bağışlanması, əlbəttə ki təqdirəlayiqdir və milli-mənəvi təəssübkeşlik əlamətidir, bu isə insanda yalnız qürur və minnətdarlıq hissi doğurur.

Belə hədiyyələrdən bir neçəsini göstərək:

1. Əbülqasim Firdovsi – Şahnamə, Mühəndis M.D. Tariverdiyev tərəfindən hədiyyə olunmuşdur. (M-466)

2. Nəcəfqulu bəy Mirzə Məhəmməd Həsən bəy oğlu Vəlizadə - Gülşəni-maarif nəvəsi tərəfindən hədiyyə olunmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, əlyazma tədqiqata cəlb edilərək, nəşr olunmuşdur (S-1133)

3. Müctəhidzadə Məhəmmədəğa “Müştəri” – Tərcümeyi-hal, xatirələr, qəzəllər və ayrı-ayrı şairlərin şeirləri. Ailəsi tərəfindən bağışlanmışdır.

4. Azərbaycan musiqiçiləri haqqında xatirə. Ruqiyyə Fərəcova tərəfindən hədiyyə olunmuşdur (B-8086).

5. Mir Mehdi Xəzani – Şeirlər məcmuəsi. Ailəsi tərəfindən bağışlanmışdır. (B-8074)

6. Əhməd Cabbar oğlu Rəcəbli – 1) Babək haqqında 2) Boyaqçı Eldar. Ailəsi tərəfindən bağışlanmışdır.

7. Mahmud bin Məhəmməd bin-Ömər “Əl-müləxxəs fil-heyət” əlyazması Dəmiryol xəstəxanasının həkimi tərəfindən bağışlanmışdır.

Məlumdur ki, XV əsrdə çap maşını ixtira olunduqdan sonra da, Azərbaycanda əlyazmaların yazılması, onların üzünün köçürülməsi işi davam etdirilmişdir. Tədqiqatlar göstərir ki, XIX əsrdə əlyazma kitablarının son yaradıcısı böyük maarifçi, mətnşünas alim Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadədir (1817-1879). Alimin zəngin və qədim əlyazma, daşbasma kitabları kolleksiyası Əlyazmalar İnstitutunda mühafizə olunur (6). Xalisəqarızadənin Əlyazmalar İnstitutuna bağışlanmış “Qəvaidül-füqəha” əlyazması, alimin avtoqrafla kişi övladlarının istifadəsi üçün vəqf etdiyi əlyazmadır (9) (B-6737). Alimin bağışlanmış digər əlyazması Cəmaləddin Yusif bin İbrahim Ərdəbilinin “Əl-Əzhar fi şərhu-l-məsabihüs-sünnə” adlı əsəri də vaxtilə avtoqrafla oğlu Məhəmməd Əfəndiyə vəqf edilmiş nüsxədir.

Cənubi Azərbaycanın tanınmış şairi K.Sönməzin 3 cildədən ibarət, dörd dəftər şeirləri isə 1985-ci ildə müəllif tərəfindən bağışlanmışdır və çox əziz qiymətli yadigaradır (S-1125).

Azərbaycan əlyazmaları xalqın mənəvi sərəvətidir və haqlı olaraq, onların ölkədən kənara çıxarılmasının qadağan edilməsi dövlət qayğısıdır və təqdirəlayiqdir. 2001-ci il tarixli 1 sayılı aktla Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən 61 ədəd əlyazmanın İnstituta təhvil verilməsi bu qayğının bariz nümunəsidir və dövlət tərəfindən Əlyazmalar İnstitutuna bağışlanmışdır. Müsadirə edilmiş əlyazmaların arasında Qurani-Kərimin 1718-ci və 1782-ci illərdə üzü köçürülmüş nəfis

nüsxələri əsl sənət əsərləri təsirini bağışlayır. Azərbaycanlı alim Sədəddin Bərdəinin “Hədayiq-üd-dəqayiq” əsəri və digər əlyazmalar da dövlətin hədiyyəsidir.

Araşdırdığımız bağışlanan əlyazmaların sonuncu tarixi hələlik 2015-ci ilə aiddir. Zaqatala sakini, hal-hazırda Gəncədə yaşayan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdcüsü, yazıçı, Əməkdar jurnalist Əhməd İsayev tərəfindən bağışlanan əlyazmalar onun ulu babasına məxsusdur. Əhməd İsayev tərəfindən Mənsur bin Məhəmməd bin Əhməd bin Yusifin “Kifayeyi-mücahidin” (“Kifayeyi-Mənsuri”) əsərindən başqa (S-1141), onun kitabxanasına məxsus aşağıdakı əlyazmalar hədiyyə edilmişdir:

Fəzlullah bin Abdullah - əl-Möcmə fi tarix-e mülük-əl-əcəm (1820-ci il); Mirzə Mehdi xan Astrabadi – Tarix-e cahanqoşa-ye Nadiri; Muxtarnamə; Bədii Təbrizi-Müsəlləsət-e nücum (1807-ci il) və başqaları.

Xatırlatmaq yerinə düşər ki, Azərbaycan tarixində qiymətli faktlara imza atmış mərhum akademik Ziya Bünyadov Azərbaycan tarixinə aid xarici ölkələrdə eldə etdiyi yazılı mənbələrin-əlyazmaların mikrofilmlərini Əlyazmalar İnstitutuna bağışlamışdır. Bu işə başqa məqalənin mövzudur.

Nəticə

Sonda bağışlanan bu əlyazmaların tez bir zamanda aşkar edilməsində köməyini əsirgəməyən Əlyazmalar İnstitutunun baş elmi işçisi Arif Ramazanova öz təşəkkürümü bildirirəm.

Bu istiqamətdə işləri davam etdirməklə, bağışlanmış digər əlyazma nüsxələrinin də müayənəyənləşdirilməsi labüddür.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Nadir şah Əfşar: Diplomatik yazışmalar. Elmi redaktor: Akademik Ramiz Mehdiyev. Bakı: “Şərq-Qərb”, 2015, s. 33, 36.
2. Из сокровищницы рукописей Азербайджана. Баку: Elm, 1983, стр 5.
3. Azərbaycan əlyazmaları Dünya kitabxanalarında. I Beynəlxalq elmi-nəzəri konfransın materialları, Bakı, 18 Noyabr, 2016-ci il s. 44-46.
4. Etimadüssəltənə. Mətlə-üş-Şəms, c.2. Tehran, 1302 1884, s. 469-500.
5. Məhəmməd Füzuli. Elmi-tədqiqi məqalələr. Vəfatının 400 illiyi münasibətilə. Bakı: Azərənşr 1958, s. 310-314; Əlyazmalar xəzinəsində, cild 6, s. 108-114.
6. Şərifli Kamandar. Alim, pedaqoq və kitabşünas. Bakı: “Nurlan” 2007, s.79
7. ASE, Bakı, 1984, cild 8, s.274.
8. Həyatım ağrılır. (Ənvər Məmmədخانlı -100). Bakı: Təhsil, 2013, s.179.
9. Nurəliyeva T. Vəqf olunmuş əlyazmalar. Bakı: Elm və Təhsil, 2009, cild 1, s. 119

Тахира Гасанзаде

Рукописи, подаренные Институту Рукописей

В статье рассматриваются традиции дарения древней рукописи, Священного Корана в странах Востока, в том числе и в Азербайджане. Показаны примеры этой традиции, отраженные в работе видного общественного деятеля периода правления Гаджаров, историка, ученого марагинца Мухаммедхасан хана Этимадуссалтаната "Матла-ус-Шамс". В статье рассматриваются рукописи, впервые переданные в дар Институту рукописей имени Мухаммеда Физули НАН Азербайджана, и отмечается, что первый подобный рукописный памятник принадлежал Сади Ширази. Даются сведения о подаренных копиях "Хамсы" Низами, диванах Физули и общественного деятеля, классического поэта узбекского народа Амир Алишира Навои, собранных в одном списке. После описания

несколько других подаренных рукописей в статье отмечается, что работа в этом направлении будет продолжена и подаренные рукописи будут определены.

Ключевые слова: *рукописи, Низами, Физули и Навои, Надир шах Афшар.*

Tahira Hasanzadeh

Donated manuscripts

The article discusses the traditions of the donating of ancient manuscripts and Holy Quran in eastern countries, including Azerbaijan. Examples of this tradition are reflected in the work of “Matla-us-Shams” of a prominent public figure of the Gajar period, historian, scholar Mahammadhasan Khan Etimadusaltanat. The article emphasizes that, the first manuscript donated to the institute of Manuscripts named after Mohammad Fuzuli of Azerbaijan belongs to Sadi Shirazi. It is reported about Nizami’s “Khamsa”, Fuzuli’s and classic poet of uzbek people Alishir Navai’s copied manuscripts donated to our institute. The article mentions several other donated manuscripts and states that work will continue in this direction and donated manuscripts will be donated.

Key words : *Manuscripts, Nizami, Fuzuli , Navai , Nadir Shah Afshar*

Redaksiyaya daxilolma tarixi: 16.04.2020

Çapa qəbul olunma tarixi: 23.04.2020

Akademik **Teymur Kərimli** tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.